నేర్పరితనము

శ్రీ రావెళ్ల హనుమంతరావు

త్వరగా రావోయ్. కృష్ణ రావు. త్వరగా ... అతి త్వరగా రమ్మని కేక లేసేవారు కొందరు—

అత డెప్పుడూ అలా ఆలస్యంగానే వస్తాడనేవారు మరికొందరు.

మనలాగా రిక్షాలు - జట్కాలు - గుఱ్ఱం బళ్లు - సిటీ బస్సులు ఎక్కి ధనాన్ని వృధాగా ఖర్చు చేయడని ఇంకొందరు.

పోనీ...ఒక సైకలైనా కొనుక్కోడు. అలాగే నెమ్మదిగా ఇంటినుండి - ఆఫీసుకు, ఆఫీసునుండి - ఇంటికి తాబేలులాగ నడుస్తూనే ప్రయాణం చేస్తాడని కొందరు.

తనను గురించి తలకొక రకంగా ఎగతాళిగాను - హేళాకోళంగానూ - వెటకారంగానూ మాట్లాడుతూంటే మీ రెప్పుడూ ఇలాగే అంటూంటారు లెమ్మని సమాధానం చెబుతూ, అదొకరకంగా నవ్వుతూ కృష్ణారావు క్లబ్బులోకి ప్రవేశించాడు.

ఆఫీసులో పనిజేస్తూండగా తోటి గుమాస్తా వచ్చి ఇవ్వాళ సాయంకాలం క్లబ్బులో టీపార్టీ వుంది. త్వరగా పని ముగించుకొని రమ్మనమన్నప్పుడే కృష్ణారావు ఇదంతా ఆలోచించాడు. తాను నడిచి వెళ్ళేసరికి ఎలాగూ ఆలస్య మవుతుంది. అందరూ తప్పనిసరిగా ఎగతాళి చేస్తారు. అలాగని వెళ్ళకుండగా మానుకోవడం మంచిదిగాదు. పోనీ...రిక్షా ఎక్కిగాని - గుఱ్ఱంబండి ఎక్కిగాని - సిటీ బస్సు ఎక్కిగాని వెళ్లుదామంటే అందుకూ మనస్సు అంగీకరించదు. వీటిల్లో ఏ దెక్కివెళ్ళినా రానూపోనూ అర్ధరూపాయి డబ్బు లవుతాయి! అర్ధరూపాయి డబ్బులు ఖర్చుజేసుకొని అక్కడ కెళ్లి వచ్చే దానికంటే ఇక్కడనే కాసిన్ని కాఫీ త్రాగితే సరిపోతుంది. మిగతా డబ్బులతో కూరగాయలు పట్టుకెళ్లితే ఇంటిదగ్గర రెండు రోజులు గడచిపోతాయి! ఇలాంటి ఆలోచనలు అనేకం ఆలోచించుకొని అతను నడకతోనే అక్కడకు చేరాడు. అందరూ ఎగతాళిచేస్తూంటే అది మామూలేనని సమాధానం జెప్పుకున్నాడు.

అప్పటికప్పుడే క్లబ్బులో అనేకమంది సుఖాసీనులై యున్నారు. కృష్ణారావు ప్రవేశించగానే తోటిగుమాస్తా కేకేసి, తనదగ్గరలో నున్న ఖాళీ కుర్చీని చూపించి, ఆ కుర్చీని కృష్ణారావుకోసం తానే వుంచినట్లుగా గర్వంతో తల పైకెత్తి చూశాడు.

సినీమాల్ని గురించి, తారల్ని గురించి పిచ్చాపాటీ కబుర్లు చెప్పుకోవడం - మధ్య మధ్య నవ్వుకోవడం వగైరా ఉత్సాహాలతో అందరూ సంతోష సముద్రంలో మునిగి తేలుతున్నారు. కృష్ణారావు వచ్చి కూర్చోగానే క్లబ్బు సెక్రటరీగారైన రామారావు అందరూ వచ్చినట్లేనా? యని ప్రశ్నించాడు.

అవును. అందరూ వచ్చినట్లేనని సీనియర్ గుమాస్తా సమాధానం చెప్పగానే రామారావు లోపలికెళ్లి సర్వర్సును హెచ్చరించాడు. వెంటనే వాళ్లు ఉరుకులు-పరుగులతో కార్యక్రమం ప్రారంభించారు.

మంచినీళ్ల గ్లాసులు - తరువాత పంచదార లడ్డూలు - చక్రకేళీలు - తరువాత మైసూరుపాకం - ఆ తరువాత కారంబూందీ ఒకదాని తరువాత వేరొకదాన్ని దెచ్చి అక్కడ కూర్చున్నవారిముందు పెట్టేశారు. హాజరైన పెద్దలు కొస్త కొస్త ఫలహారమే నోట్లో వేసుకొంటూ సంభాషణ ప్రారంభించారు.

"కారులు స్టాండింగ్ దగ్గర పని జేయించిన కంట్రాక్టుదారు మొన్న యల్. యఫ్. ఓవర్సీలుగారికి అయిదు వందలు రూపాయలు ముట్టజెప్పారు. ఆ ఉల్లాసంతో ఓవర్సీలుగా రివ్వాళ అందరికీ టపార్టీ చేస్తున్నారు."

విషయం అందరకూ తెలిసిపోయింది. ఫలహారాలు తినడం - కాఫీ త్రాగడం - ఖిల్లీలు నమలడం - సిగిరెట్లు వెలిగించడం - పూర్తిఅయిన తరువాత అక్కడ కూర్చున్న వారిలో కొందరు తమ తమ ప్రభావ మీ విధంగా చెప్పడం ప్రారంభించారు.

"ఒకానొక గ్రామంనుండి నా దగ్గరకు నిరుడు కొంతమంది రైతులు వచ్చారు. తమ గ్రామానికి ప్రత్యేకంగా పంటకాలువ కావాలని పిటీషను పెట్టుకున్నారు. ఆ కాలువ అవుసరం అవునో, కాదో తెలుసుకొని, అయితే ఎంత ఖర్చుతో పని పూర్తి అవుతుందో లెక్క వేసి, ఆఖర్చులో రైతు లెంత ఇవ్వగలరో అడిగి పూర్తిరిపోర్టు పంపించమనే రిమార్కుతో కాగితాలు తిరిగివచ్చాయి. అందుచేత రైతుల కనుకూలంగా పనిజేసి, అంతా గవర్నమెంటుఖర్చుతోనే తూములు వగైరా కట్టేట్లు యేర్పాటుజేసి, ఆ కాగితాలమీద పై ఆఫీసరుగారితో సంతకం జేయించి పని పూర్తిజేసినందులకు ఆ గ్రామ రైతులు నాలుగువందల రూపాయలిచ్చారు. ఆ డబ్బుతో "ర్యాలీ" సైకిలు కొన్నాను. తిరిగి అలాంటి అవకాశం ఏమన్నా దొరికితే యీసారి రేడియో కొనాలని వున్నది.

పి-డబ్ల్యు-డి- ఆఫీసులో పనిజేసే పెద్ద గుమాస్తా తన ప్రభావం చెప్పుకోవడాన్ని ముగించగానే తహశీల్దారు ఆఫీసు గుమాస్తా తన ప్రభావాన్ని చెప్పుకో[illegible] ప్రారంభించాడు.

"నాలుగ్రోజుల క్రితం ఒక పెద్దమనిషి నా దగ్గరకు వచ్చాడు. అతనికున్న పంచదార కోటా పెంచమని - కిరోసిన్ కోటా గూడా తనకే ఇప్పించమని పిటీషన్లు వ్రాయించుకొచ్చి తహశీలుదారుగారితో పని చేయించమని బ్రతిమలాడాడు. పది రూపాయలు చేతిలో పెట్టి పని పూర్తి అయిన తరువాత మరొక పదిహేను రూపాయ లిస్తాను లెమ్మనమన్నాడు. ఇలాంటివి రెండుమూడు పడ్డులువస్తే! ఈ సంవత్సరం నాకూ - భార్యకూ - బిడ్డలకు బట్టలు కొనేపని తీరిపోతుంది."

ఈయన ప్రభావం చెప్పుకోవడం పూర్తి కాగానే జిల్లా సప్లయిఆఫీసరుగారి గుమాస్తా అందుకున్నాడు.

"మొన్న ధనలక్ష్మీమిల్లువాళ్లు వేయి బస్తాల బియ్యం ఎగుమతికి పర్మిషన్ ఇప్పించవలసిందిగా పిటీషన్ బెట్టుకొని, జిల్లాసప్లయి ఆఫీసరుగారితో పని పూర్తి జేయించుకు నేందుకు వచ్చారు. వారిదగ్గర రెండువందల పాతికరూపాయలు దీసుకొని చిల్లరమాత్రం నా జేబులో వేసుకొని

చదవండి / తెలుగు మాస పత్రిక
జయభారత్

మిగతా రెండువందలు ఆఫీసరుగారికిచ్చి పని పూర్తిజేయించాను. ఈ విధంగా నాల్గు - అయిదు రోజులకొకసారి పదో! పాతికో! కళ్ళజూస్తూనే వుంటాను."

ఈ విధంగా పి-డబ్ల్యు-డి-గుమాస్తాలు, డి-యస్-ఓ గుమాస్తాలు, రెవెన్యూ ఆఫీసు గుమాస్తాలు, యల్-యఫ్-ఓ గుమాస్తాలు, వెటరనరీ శాఖ, ఎగ్రికల్చరల్ శాఖలవాళ్లంతా తమతమ ప్రభావాల్ని వర్ణించుకొంటూ ఇతరుల నోరూరిపోయేట్లు కబుర్లు చెబుతూంటే కృష్ణారావుకు మరోక లోకంలోని సంగతులు తెలుసుకొంటూన్నట్లుగా వుంది. సినీమాబొమ్మ లేషేమో కదలిపోయినట్లుగా వుంది. రాత్రి తొమ్మిది గంటలు కాగానే రేడియోనుండి ఇంగ్లీషు వార్తలు విని ఎవ్వరిత్రోవను వారు వెళ్లిపోయారు.

కృష్ణారావు నడుస్తూ జరిగిన సంగతిని, విన్న మాటల్ని నెమరుకు దెచ్చుకొంటూ - విమర్శించుకొంటూన్నాడు.

లంచాలు పుచ్చుకోవడం న్యాయమేనా? లంచాలు ఇచ్చేవాళ్లు ఎందుకిస్తారు? వాళ్ళేదో తప్పుజేసి, ప్రజల సొమ్ము దోచుకొని, ఆ దోపిడీసొమ్మునుండే గదా వీళ్ళకు లంచాలిచ్చేది? ఈ విధంగా లంచాలు పుచ్చుకోవడం పాపం గాదా? ప్రజలకు ద్రోహం చేయడం గాదా?

గత సంవత్సరం ఏమి జరిగింది? కృష్ణానది వద్దున రాయి "రివైట్ మెంటు" చేయించిన కంట్రాక్టుదారుడు పై ఆఫీసరుకు - గుమాస్తాలకు రెండువేల రూపాయలు లంచం ఇచ్చాడు. అంటే! ఆయనకే పది వేల రూపాయలో మిగిలివుంటాయి. దీనికి ఫలితంగా జరిగిందేమిటి? కృష్ణానదికి తొలకరినీరు రాగానే ఆ రాయి "రివైట్ మెంటు" అంతా జారిపోయింది. రాయి కృష్ణానదిపాలైంది. కృష్ణ ప్రవాహం ఒడ్డుల తెగ్గొసి అక్కడ నివసించే ప్రజలకు కష్టాల్ని - నష్టాల్ని గల్గించింది.

ఇదేగా లంచాలు పుచ్చుకోవడం? గవర్నమెంటుకు ఆర్థికంగా నష్టం. వసుల్లో తొత్తడం. ప్రజల కష్టాలు మామూలు. అడిగినంత లంచమిస్తే పని పూర్తిగావడం. లేకుంటే "ఎక్కడున్నావు గొంగళీ అంటే - వేసినచోటనే వున్నా నన్నట్లు" ఎక్కడ కాగితాలు అక్కడనే వుండిపోవడం. "విదేశప్రభుత్వం వెళ్లిపోయి కాంగ్రెసు అధికారంలోకి వచ్చినతరువాత యీ లంచాలగొడవ మరీ ఎక్కువైపోయింది. గాంధీ...గాంధీ...అంటూ గాంధీగారి పేరు జెప్పుకునేవాళ్ళే గాని ఆయన చెప్పినదాన్ని అనుసరించేవాళ్లు ఎక్కడా కనుపించరు"

లంచం పుచ్చుకోవడ మెందుకు? సైకిల్ కొనడ మెందుకు? ఇంటిదగ్గరనుండి ఆఫీసుకు - ఆఫీసునుండి క్లబ్బుకు - క్లబ్బునుండి సినీమాహాలుకు - అక్కడనుండి ఇంకెక్కడకో తిరగట మెందుకు? ఇదంతా నవనాగరికతయేనా? గాంధీగారు బ్రతికుంటే ఇలాంటివాటిని హర్షించుతారా?

తనకున్నటువంటి ఇలాంటి సందేహాలన్నింటినీ స్నేహితులతో చెప్పి చర్చించితే కొంతమంది నీవు గాంధీభక్తుడవైపోతూన్నావని నవ్వారు. మరికొందరు చూస్తూండగానే కృష్ణారావు పెద్ద కమ్యూనిష్టుగా మారిపోయాడని ఎగతాళి చేశారు. ఆలోచనా సముద్రంలో పడి నడుస్తూన్న కృష్ణారావుకు యీ సంగతి గుర్తుకొచ్చేసరికి పెద్ద నవ్వు వచ్చింది.

తానెలా కమ్యూనిస్టు అవుతాడు? కమ్యూనిస్టుల దృష్టిలో దేవుడు లేడు. తాను నిత్యం రెండుపూటలా దేవుణ్ణి పూజించుతాడు. కమ్యూనిష్టులు కుల-మత-జాతి-లింగ భేదాలు లేవంటారు. తనకు హిందూమతం గొప్పదని వుంది. తనకూ కమ్యూనిష్టులకూ మధ్య ఇంత తీవ్ర భేదాభిప్రాయాలున్నప్పుడు తానెలా కమ్యూనిష్టు అవుతాడు? ఇంతకంటే కమ్యూనిష్టులకు విరోధినంటే బాగుంటుంది అయినా! కమ్యూనిష్టులకూ - నాకూ విరోధంమాత్రం ఏముంది?

మొన్న శనివారంరోజున కమ్యూనిస్టు నాయకుని క్లబ్బుకి ఆహ్వానించినప్పుడు ఎంత బాగా మాట్లాడాడు.

లంచాలు పుచ్చుకోగూడదన్నాడు. తాము అధికారంలోకి వచ్చిననాడు లంచాలు పుచ్చుకునే అవకాశం, లంచాలనిచ్చే అవకాశం లేకుండగా జేస్తామన్నాడు. యన్-జీ-వోల, మధ్యతరగతి గుమాస్తాల, చిన్నచిన్న ఉద్యోగస్తుల జీతాలు పెంచి వాళ్ళ దృష్టినీ లంచాలవైపుకు వెళ్లకుండగా జేస్తామన్నాడు. ఇది జరిగితే ఎంత బాగుంటుంది? అనేక విధాలుగా ఆలోచించుకొంటూ కృష్ణారావు నెమ్మదిగా ఇంటికి జేరుకున్నాడు.

2

తలుపు . తలుపు...

పుష్పా...తలుపుదియ్...

అయిదారు కేకలు వేసినతరువాత పుష్పావతి వచ్చి తలుపుదీస్తూనే ఇంత ప్రొద్దుపోయేవరకున్నారేమని ప్రశ్నించింది.

"ఇవ్వాళ మా స్నేహితు డొకడు అందరికీ క్లబ్బులో టీపార్టీ ఇస్తూ రమ్మనమంటే వెళ్ళేను. అక్కడకు వెళ్లినతరువాత కబుర్లతో ఆలస్యమైపోయింది."

"అవును. మీకేంలెండి. క్లబ్బులు-టీపార్టీలు - సినీమాలు - కబుర్లు. ప్రొద్దున్నె వెళ్లితారు ఇప్పుడు వస్తారు. ఈ మధ్యలో మే మెన్ని బాధలు పడుతూన్నామో! ఎన్నిమాటలు పడుతూన్నామో! మీ కేమి

"తెలుస్తుంది?" చిరాకుగానూ, కోపంగానూ పుష్పావతి యీ మాట లనేసరికి—

"నీవుపడే బాధ లేమిటి? మాట లేమిటని" కృష్ణారావు ప్రశ్నించుతూనే అంగవస్త్రం కట్టుకొని స్నానానికి బయలుదేరాడు.

"ఇంటి యజమాని అద్దెకోసం నాలుసార్లు కబురు పంపించాడు. కోమటి దుకాణం షాహుకారు ఎన్నిసార్లు వచ్చాడో! లెఖ్ఖే లేదు. ఇక పాలుపోసే వాళ్ల మాట—మజ్జిగపోసేవాళ్లమాట సరే సరి. పిల్లలకు నీళ్ళుకాని పోద్దామంటే కట్టెపుల్లలు అయిపోయినాయి! ఇవన్నీ బాధలు కాదు కాబోలు?"

భార్య చిరాకుగానూ, వ్యంగ్యంగానూ పైమాట లనేసరికి కృష్ణారావు త్రుళ్ళిపడి తప్పుజేసినవాడు సమర్థించుకో జూసినట్లుగా "జీతం రాగానే బాకీలన్నీ చెల్లుబెట్టివేద్దాము లె"మ్మన మని సమాధానం చెప్పాడు.

ఈ సమాధానం పుష్పావతికి ఏ విధంగానూ సంతృప్తిని గల్గించలేదు. అప్పులు జేయడం - సర్దుకోవడం. ఎగరడం - క్రింద పడడం. ఇదే వరుస. ఎప్పుడూ ఇలాగే జరుగుతూంటే ముందు ముందు సంసారం ఖర్చులు పెరిగినతరువాత సంసార యాత్రను గడిపే దెలాగో! నా కర్థంగావటం లేదు. ఇతరులను జూస్తే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది.

కృష్ణారావు భోంచేస్తున్నాడు. పుష్పావతి అతనికి కావలసిన వేమిటో వడ్డించుతూనే తనలో తాను గొణుక్కుంటూంది.

"తోటివాళ్ల సంసారాలు ఎంతో సంతోషంగా గడుస్తుంటాయి. పెద్ద పెద్ద డాబాల్లోనూ, మేడల్లోనూ కాపురాలు. పాచిపనులు చేయడానికి - అంట్లు తోమడానికి నౌఖర్లు. వందలకొందలు ఖరీదు చేసే చీరెలు. వంటినిండా బంగారం నగలు. రెండు రోజులకు మూడు రోజులకు సినీమాలు. వాళ్ల జీవితా లెంతో హాయిగానూ, సౌఖ్యంగానూ గడచిపోతూంటాయి. ఇక మన గతి ఎప్పుడూ ఇంతే."

నుక్కు త్రిప్పుకోకుండగానూ, సమాధానికి అవకాశం ఇవ్వకుండగానూ భార్య అంటూన్న మాటలు వినేసరికి కృష్ణారావుకు తామసం వచ్చింది. కొంతు పెద్దది జేసి ఇలా అన్నాడు.

"వాళ్ళకుమల్లే లంచాలు పుచ్చుకొంటే మనంగూడా అలాగే జీవించవచ్చును ఇంతేగాదు. అంతకంటే పైలా పచ్చీసుగా గూడా జీవించవచ్చును."

ఈ మాటలు వినేసరికి పుష్పావతికి నవ్వు వచ్చింది వెంటనే కోపంగూడా వచ్చింది. "ఇలాగే గడపండి జీతాలు పెరుగవు. మొన్నటివరకు జాతీయప్రభుత్వం వచ్చింది గదా! కుటుంబ అవుసరాల్ని బట్టి జీతాల్ని పెంచుతుందని కబుర్లు చెప్పారు. ఆ ఆశలన్నీ నిరాశలయ్యాయి. జీతాలు పెరిగే ఆశ లేదు. లంచాలు పుచ్చుకోరు. ఖర్చులు మాత్రం పెరుగుతూన్నాయి. ముందు ముందు జీవించే దెలాగో చూస్తాను."

ఆ రాత్రి కృష్ణారావుకు నిద్దురలో ఇవే కలవాట్లు "ఇదిగో...పుష్పా...నీమీదఒట్టేసుక మరీ చెబుతూన్నాను. నేను గూడా వీలునుపట్టి లంచాలు దీసుకుంటాను. ఇక నుండి మనంగూడా అలాంటి జీవిత హాయినే అనుభవించుదాం...ఇది నిజం...నమ్ము...పుష్పా...నమ్ము..."

3

"నమస్కారం. కృష్ణారావుగారూ నమస్కారం."

"ఏవూరండి?"

"మాది వెంకటాపురం."

"ఏమి పనుండి వచ్చారు?"

"సబ్ డివిజనల్ ఆఫీసరుగా రున్నారా?"

"లేరు...వూరు కెళ్ళారు."

"ఎప్పుడు వస్తారండి?"

"రాత్రికే రావచ్చును."

"వారితో పనివుండి వచ్చామండి."

"పనేమిటో చెబుతారా?"

"ఆ ... ఆ ... చెబుతాం. తమకు గాక మరెవ్వరికి చెబుతామండి. మా చెరుకు తోటలకు నీళ్ళుగావలసివచ్చినాయి. ఓవర్సీరుగారిదగ్గర కెళ్ళితే సబ్ డివిజనల్ ఆఫీసరుగారినడిగి ఆర్డరు తెచ్చుకోమన్నారు అందుకోసం వచ్చాము."

"కృష్ణలోనే నీరు తక్కువగావున్నది గనుక మీపని పూర్తిఅయ్యేవరకు నమ్మకం వుండదు."

"నిరుడు సంవత్సరంగూడా ఇలాగే అయింది లెండి. లేవు లేవంటూనే ఎక్కా-తక్కగా వదిలేశారు." అని రైతులు అనేసరికి—

"అయితే ఆఫీసరుగారి ఇష్టం - మీ అదృష్టం" అని చెప్పి ఇందులో తన కేమీ బాధ్యత లేనట్లుగా తప్పుకోవా లనుకున్నాడు కృష్ణారావు.

కాని...ఆ రైతులుమాత్రం అతన్ని వదలి

వైబ్రో
గర్భాశయ రోగనివారిణి

సర్వ గర్భాశయ వ్యాధులను పూర్తిగా పోగొట్టి, సత్సంతానమును కలుగజేయుటలో మా వైబ్రో మిక్కిలి ఘనతవహించినది. అన్ని షాపులలో దొరకును.

రు 2-8-0

KL
కృష్ణా లేబరేటరి
★ బెజవాడ ★

సైకిళ్లు కొనండి

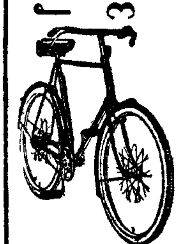

కొత్త సైకిళ్లను టోకు ధరలకు వాయిదాల పద్ధతి మీదకొనండి. సరికొత్త సరుకులు. 1952 ఏప్రిల్ 30 లోగా మీ ఆర్డరు యిచ్చి ఈ అపూర్వావకాశమును వినియోగించుకొనండి. సైకిళ్లు ఈ తుది తగ్గింపు అవకాశమును పోగొట్టుకొనవద్దు. మొదట 25% చెల్లించి మిగతా సొమ్ము అయిదు నెలసరి వాయిదాలలో చెల్లించవలెను.

హిండ్	సైకిల్	...రు. 155/-
ఇంగ్లిష్	,,	...రు. 185/-
ఫిలిప్స్	,,	...రు. 285/-
హెర్క్యులెస్	,,	...రు. 245/-
బి. ఎస్. ఏ.	,,	...రు. 358/-
రాలీ	,,	...రు. 365/-

మీకు కావలసిన సైకిలుకు వెంటనే ఆర్డరివ్వండి. మీ పూర్తి అడ్రెసు, దగ్గరి రైల్వే స్టేషన్ వ్రాయండి. కొత్త డన్‌లప్ టైర్లు ట్యూబులతో కొత్త సరుకులు గ్యారంటీ యివ్వబడినవి షరతులప్రకారం వేగంగా డెలివరీ ఇవ్వబడుచు, రైల్వే రసీదులు పంపబడుచున్నవి.

MIDLAND
TRADING Co. Ltd.,
P. Box 16605, Calcutta 4.

పెట్టలేదు. "ఈపని పూర్తిచేయవలసిన భారము తమపైనగూడా వుంది. తమరు చేయదలచుకొంటే మా పని పూర్తి అవుతుంది. తమరు చేయగలరన్న, చేస్తారని ఆశతోనే వచ్చాము."

అని రైతులనగానే కృష్ణారావు చేతులు అడ్డంగా తిప్పుతూ "లాభంలేదు బాబులారా! లాభంలేదు. ఈ పని నా వల్లగాదని" చెప్పాడు.

అతన్ని రైతులు అంతటతో వదలిపెట్టలేదు. వెంటబడి బ్రతిమలాడారు. చేతులు పట్టుకొని చేతులు గావివి కాళ్లనుకొమన్నారు. అప్పటికీ కృష్ణారావు అంగీకారాన్ని కనుపించనీయకపోయేసరికి వూరకనే చేయొద్దులెండి. మా శక్తినిబట్టి "తులమో - ఫలమో ఇస్తా"మన్నారు.

ఈ మాట వినేసరికి కృష్ణారావు మనస్సు సందిగ్ధావస్థలో పడింది. లంచం దీసుకోవాలా? అవుసరం లేదా? తీసుకోవాలనుకుంటే ఇదే మంచి అవకాశం. లంచం వద్దు. మంచం వద్దు. సబ్ డివిజనల్ ఆఫీసరుగారు వచ్చిన తరువాత కలుసుకొని మాట్లాడమని చెబుదామనుకున్నాడు.

మళ్ళీ వెంటనే ఇల్లూ - పిల్లలూ - అప్పటివాని కేకలూ - భార్యా గొణుగుడూ - తనకు నిద్రల్లో వచ్చిన కలవాట్లూ అన్నీ గుర్తుకొచ్చాయి.

కృష్ణారావు ఆలోచనలో పడ్డం కనిపెట్టిన రైతులు మరొకసారి హెచ్చరించుతూ మాట్లాడారు "వచ్చిన సదవకాశాన్ని వృథాజేసుకోకండి కావలసినదేదో తీసుకొని మా పని పూర్తి జేయండి ఇది మాకూ - మీకూ గూడా బాగుంటుంది. చెప్పండి. ఎంత ఇవ్వమంటారో? అడగండి."

కృష్ణారావు దొంగతనం జేసేవాడివలె ఆలోచించి, నాలుగైదుసార్లు క్రిందకూ, పైకీ జూసి...సరే...వందరూపాయలివ్వమన్నాడు.

ఇది రైతులనుకొనివచ్చిన మొత్తంలో సగం మాత్రమే. అయినా లాంఛనప్రకారం బేరం చేసి ఎనభైఅయిదు రూపాయలు ఇచ్చేశారు. డబ్బు చేతిలోకి రాగానే కృష్ణారావు తనను తాను నమ్మలేకపోయాడు. వ్యాపారం పంటలు వచ్చిన తరువాత - దొంగవ్యాపారం పెరిగిన తరువాత లంచాలు ఇవ్వడం - పుచ్చుకోవడం ఎంత తేలిక సమస్యగా తయారయిందో తలపుకు దెచ్చుకొని ఆశ్చర్యపడ్డాడు.

వెంకటాపురం గ్రామానికి చెందిన పూరచెరువులు రెండింటిలోనూ నీరు తక్కువగా అనగా చెరువులు సగానికి మాత్రమే వున్నాయని, చెరువుల్లో నీరు తక్కువగా వుండటంచేత ప్రజలు తీవ్రంగా భయాందోళనలు జెందుతున్నారని, ఇప్పుడు చెరువులనిండా నీరు పడకపోయినచో ముందు ముందు మండువేసవికాలంలో ప్రజలూ - పశువులు త్రాగేందుకు నీరులేక మలమలమాడి చావవలసివస్తుందని, అధికారులు దయయుంచి వెంకటాపురం చెరులకు నీరు సప్లయిజేయించాలని రైతులచేత మహజరు వ్రాయించి - ఆ మహజరుమీద అక్కడకు వచ్చినవారి సంతకాలు, రానివారి సంతకాలు, మరికొన్ని వేలిముద్రలు వేయించి, క్రింది అధికార్లు ఇది నిజమేనని ధృవపరచినట్లుగా మరొక కాగితం వ్రాసి దానిపై ఓవర్సీర్ సంతకం పెట్టినట్లుగా సంతకం జేసి ఒక కాగితాన్ని తయారు జేశారు.

సబ్ డివిజనల్ ఆఫీసరుగారు రాగానే వారితో చెప్పి, కాగితాలు చూపించి, నమ్మించి పని పూర్తిచేయించుకోవచ్చునని ప్లాను తయారుజేశారు. సంతకాలు వగైరాలన్నీ పూర్తిఅయిన తరువాత రైతులు వెళ్లిపోయారు. వెళ్లిపోతూ త్వరలోనే నీరు వదిలేట్లు చేయమని చెప్పారు. సాయంకాలం అయిదు గంటలైంది. ఇంటికి వెళ్లిపోవాలనే ఉద్దేశ్యంతో కృష్ణారావు కాగితాలన్నింటినీ సర్దుకొంటున్నాడు.

ఇంతలోనే సబ్ డివిజనల్ ఆఫీసరుగారు - ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీయరుగారూ ఇద్దరూ ఆఫీసులోకి వచ్చారు డ్రాయరుపైనే వున్నటువంటి సంతకాల మహజరును జూశారు. దీన్ని జూచి ఎగ్జిక్యూటివ్ ఇంజనీయరుగారు మండిపడ్డారు ఆ గ్రామానికి సంబంధించిన పంచాయతీబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారు వారంరోజులక్రితమే చెరువులు నిండా నీరుపడినట్లు వ్రాసి పంపించిన కాగితాన్ని గుర్తుకుదెచ్చి ఆ చెరువుకు నీరు వదలవద్దని చెప్పి వెళ్ళిపోయారు.

వారిని సాగనంపిన తరువాత సబ్ డివిజనల్ ఆఫీసరుగారు కృష్ణారావును పిలచి జరిగిన సంగతి చెప్పమన్నారు. కాసేపటివరకు చెప్పకపోయేసరికి దీనిమీదనున్న సంతకం ఓవర్సీరుగారిది అవునో! కాదో! తెలుసుకుంటానని బెదరించాడు. ఈ మాట అనేసరికి కృష్ణారావు కాళ్లూ - చేతులూ వణికాయి. నిజం చెప్పకపోతే ప్రమాదమని వున్నదున్నట్లు చెప్పేశాడు. రైతులిచ్చిన దానిలో నలభైరూపాయలను సబ్ డివిజనల్ ఆఫీసరుగారు కాజేసి, అందరు వినేట్లుగా కృష్ణారావును మందలించసాగారు.

ఇది తెలుసుకున్న తోటి గుమాస్తాలు ముక్కుమీద వేలేసుకున్నారు. ఏ మనిషి ఏపని చేయదలచుకున్నా అది మంచిదైనా చెడ్డదైనా, ఏదైనా సరే నేర్పరితనంతో చేసినప్పుడే చలామణి అవుతుందని బహిరంగంగానే చెప్పుకోప్రారంభించారు. ★

కుష్ఠు ★ బొల్లి

వగైరా మేహమచ్చలు, సెగ, సవాయి వ్యాధులకు, గ్యారంటి చికిత్స, క్యాటలాగు ఉచితం జి వి. రెడ్డి అండ్ కో., (రిజిష్టర్డు) "భాస్కరాశ్రమము" గోపాలపురం, తూ. గోదావరి.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర

వెల రు 2-0-0 లు,

తపాలాఖర్చు ప్రత్యేకము

ఆంధ్రగ్రంథమాల,

మద్రాసు 1.

REDUCED PRICES

ALL SWISS WATCHES.
Guaranteed 5 YEARS

ALARM TIME PIECE (ENGLISH) 16/-
-DO- SUPERIOR QUALITY 19/-
RAILWAY POCKET WATCH (A) .. 10/-
-DO- SUPERIOR RADIUM 12/-

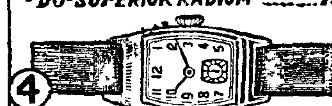

4 Size 7¾"
15 JEWELS R/GOLD 42/ SUPERIOR 45/

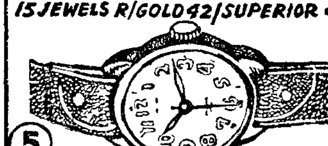

5 Size 10½"
CHROME 18/- ROLLED GOLD 20/-
15 JEWELS WATERPROOF C/SECOND 52/

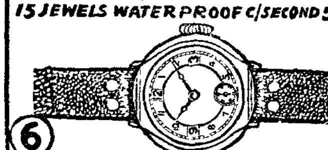

6 Size 8¾"
4 JEWELS R/GOLD 22/ SUPERIOR 25/
15 JEWELS R/GOLD 40/ SUPERIOR 43/
POSTAGE FREE ON ORDER FOR 2

H. DAVID & CO.
Post Box No. 11424, Calcutta-6